

סימן יט - פרשיות מגילת אסתר - יסוד סתומות הרמ"א ופתוחות הקדמונים

לאחרונה הגיעה לידינו עדות חשובה על מגילת רבינו תם [עדות זו נמצאת גם במקורות אחרים - ראה חצי גבורים גליון י' ניסן תשע"ז עמ' תסד הע' 9 ועמ' תסז] מכתב יד קדשו [עוד גדולי קדמוני רבותינו הצרפתים], שמבואר מתוכה שמקצת פרשיותיה היו פתוחות. עדות זו מאשרת בהחלט את המשתמע בבירור משאר הראשונים שלא היתה ידועה להם עדות על מסורת מרבינו תם שכל פרשיות המגילה הן סתומות. ובכן לפי זה, מקור הפרשיות הסתומות שבתשובת מהר"ם מרוטנבורג צריך בירור וביאור מחדש, וממילא גם דברי הרמ"א המיוסדים על פיו.

כתב יד אשכנזי הידוע כ"חומש רגנשבורג" (כעת כ"י מוזיאון ישראל ירושלים 180/52) עמ' 158:

פתוחות וסתומות של מגילת אסתר והעתקתם מכתבת ידו של הרב
ר' יהודה חסיד¹ בן רבינו שמואל חסיד ת"נ ב'ה'
גם ושתי המלכה סתומה: ויאמר המלך לחכמים פתוחה:
ויאמר מומכן פתוחה: אחר הדברים האלה כשך פתוחה:
איש יהודי סתומה: בימים ההם ומרדכי (סס) סתומה: ויאמר המן
[ל]מלך סתומה: אחר הדברי' פתו': ומרדכי ידע סתומה'
ובמגילת של רבינו תם מכתבת ידו² נמצאת פתוחה שורה³
ובמגילת ה"ר יוסף טוב עלם מכתבת ידו נמצאת סתומה
ורבינו אליהו הזקן זכור לטוב זקן זקינו של מרת אמי מסכם
לדברי רבינו תם לעשותה פתוחה שורה:
בלילה ההוא סתומה: ויאמר המלך אחשורוש סתומה:
ביום ההוא נתן סתומה: ותוסף אסתר סתומה: ויאמר דהנה בית
המן סתומה: ומרדכי יצא סתומה: ואת פרשנדתא סתומה:
עשרת בני המן סתומה: ותכתב אסתר המלכה פתוחה:
ובמגילת רבינו תם פתוחה ידו נמצאת פתוחה שורה
ובמגילת רבינו יוסף טוב עלם סתומה: וישם המלך אחשורוש סתומה:
והמזקק יבא עליו ברכה

פתוחות וסתומות של מגילת אסתר והעתקתם מכתבת ידו של הרב
ר' יהודה חסיד¹ בן רבינו שמואל חסיד ת"נ ב'ה'
גם ושתי המלכה סתומה: ויאמר המלך לחכמים פתוחה:
ויאמר מומכן פתוחה: אחר הדברים האלה כשך פתוחה:
איש יהודי סתומה: בימים ההם ומרדכי (סס) סתומה: ויאמר המן
[ל]מלך סתומה: אחר הדברי' פתו': ומרדכי ידע סתומה'
ובמגילת של רבינו תם מכתבת ידו² נמצאת פתוחה שורה³
ובמגילת ה"ר יוסף טוב עלם מכתבת ידו נמצאת סתומה
ורבינו אליהו הזקן זכור לטוב זקן זקינו של מרת אמי מסכם
לדברי רבינו תם לעשותה פתוחה שורה:
בלילה ההוא סתומה: ויאמר המלך אחשורוש סתומה:
ביום ההוא נתן סתומה: ותוסף אסתר סתומה: ויאמר דהנה בית
המן סתומה: ומרדכי יצא סתומה: ואת פרשנדתא סתומה:
עשרת בני המן סתומה: ותכתב אסתר המלכה פתוחה:
ובמגילת רבינו תם פתוחה ידו נמצאת פתוחה שורה
ובמגילת רבינו יוסף טוב עלם סתומה: וישם המלך אחשורוש סתומה:
והמזקק יבא עליו ברכה

א. הנה הרמ"א באו"ח ס' תרצ"א ס"ב [ע"פ תשובת מהר"ם מרוטנבורג שבהגהות מיימוניות ותה"ד פסקים וכתבים ס' כג] כתב שעושין כל פרשיות המגילה סתומות ואם עשאן פתוחות פסולה. אך בגדולי הפוסקים הראשונים [כר"ת, ר"י חסיד, ראב"ה, אור זרוע, ארחות חיים] ובספר בן-אשר⁴, הללי⁵, תקון רבי יעקב תלמיד הסמ"ג⁶ ועוד קדמונים רבים⁷ נמצאו מקצת פתוחות, ורק מאז מהר"ם מרוטנבורג ובהשפעתו אט אט התפשטו הסתומות בכל מקום, עד שתקופה קצרה אחרי הרמ"א⁸ נשתכחו הפתוחות לגמרי. לכן אמרתי לברר יסוד הרמ"א, ובמה פליגי⁹. בהגהות מיימוניות [מגילה פ"ב אות נ'] כתב: תשובה מהר"ם זצ"ל בקוצר אשיבך כי ר"ת כתב שמגילה יש לה כל דין ס"ת חוץ מדבר אחד שנקראת אגרת (מגילה יט.) שאם הטיל בה ג' חוטי גידין כשרה, אבל לכל שאר דברים יש לה דין ס"ת למנין שיטין מ"ח... ובין כל דף ודף כמלא רחב ב' אצבעות וכל פרשיותיה סתומות...

- בתקון ספר תורה של ר' יום טוב ליפמן מילהוין, בעל "ברוך שאמר" שבב"א או"ח ס' לו ("סיני" כרך ס' שבט - אדר ב' תשכ"ז עמ' רנג [17]) כתב: "והנה יש סדר מעניין פתוחות וסתומה" חולק בהרבה פרשיות על סדר סתומות ופתוחות של רמב"ם שנעתק מספר החכמ' מדברי ר' יודא חסיד ורוב ספרי' הטובים שמצויין בינינו ע"פ הסדר ההוא נכתבו". למדנו מכאן חשיבות רשימת פרשיות של ר"י חסיד, מאחרי שבימיו (דורו של מהרי"ל), רוב ספרי תורה האשכנזים נכתבו על פי סדרו.
- גם באור זרוע חלק ב' ס' שעג מעתיק תשובת רבינו תם שבה מזכיר ר"ת שכתב ב' מגילות בכתב ידו - אך רשימת הפרשיות שבתקון ראב"ה שם, אינה ממנו כפי הנראה - כי אינן מתאימות לנאמר לפנינו כאן.
- גם בתקון ספר תורה לרבינו תם הנדפס בסוף מחזור ויטרי (עמ' 659) ובתקון ס"ת של ר' יום טוב ליפמן מילהוין (עמ' רנד) בשם רבי יהודה חסיד, הזכירו צורת פתוחה שורה כצורה בפני עצמה, וכן השואל בשו"ת הרא"ש כלל ג' ס' ו' הזכיר צורת "שורות" כצורה נפרדת.
- פרשיות בן אשר החסרות בכ"י לפנינו, נתפרסמו ע"י פרופ' י. עופר ב"ספר היובל לרב מרדכי ברויאר" ירושלים תשנ"ב. ע"ש.
- במנחת שי בראשית א, טו, כתב: הללי הסופר הוא היה גבר חכם בעוז המסורת וספרו היה בעיר טולטולא כמו שכתב רד"ק פעמים רבות. וכתוב בספר יוחסין שבשנת תתקנ"ו כ"ח לחדש מנחם [אב] ה'תת"ה [שמד גדול] במלכות ליאון ואז הוציאו משם ספר הארבעה ועשרים שכתב אותם ר' הלל ומשם היו מגיחים כל הספרים ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקה, ובזמני היה ט' מאות שנה שנכתבו. ע"כ. גם המאירי בקריית ספר שלו מאמר שני חלק ב' (עמ' מו) הזכירו לשבח. ע"ש. וכן האור תורה ומנחת שי מרבים להביא ממנו. רשימת פרשיות הללי נעתקו על גליון כ"י ששון 82 עם מספר רץ של כל פתוחה או סתומה בספר.
- כ"י פרמא 3082/185 (ס' 14387) לר' יעקב ב"ר יצחק תלמיד הסמ"ג נכתב בשנת כ"ד לאלף הששי.
- וכן יש בתנ"ך כ"י "כתר שם טוב" (כ"י ששון 82) של בעל מגדל עוז, ובתנ"ך כ"י של מהר"י אבוהב בעל מנורת המאור. וכן העיר מגיה הראב"ה על תיקון הראב"ה ס' תקמ"ח הערה 31: שאחרי שהעתיק דברי הדרכי משה בתרצ"א סק"ד כתב הוא: אכן במקראות כתב יד ודפוסים קדמונים יש פרשיות פתוחות. גם בספר בהר יראה (נדפס ירושלים תשל"ה, עמ' 37,38), לרבי אליעזר ברגמן (שהז' בירושלים בזמן רבי זונדל סאלנט), העיד שבכתבי יד העתיקים שבדק במצאים נמצאו הרבה פתוחות, והיה הדבר לתמיה בעיניו. גם במסורת התורה והנביאים (של רבי פסח פינפר מו"ץ דווילנא עמ' 146) מצא כתבי יד עם פרשיות פתוחות. וכן במגילות כשרות עתיקות שבספריה הבריטית (ע"י "צפונות" יב במאמרי עמ' נז) ישנן פרשיות פתוחות וסתומות וסדורות - ועל כרחק צורות הסדורות נכתבו בדוקא. גם במבוא למקראות גדולות "הכתר" כרך יהושע שופטים עמ' 95* הערה 124 העיר על הא דכל פרשיות המגילה סתומות: "אבל נראה שקביעה זו אינה עולה בקנה אחד עם מצב הפרשיות של מגילת אסתר בכתבי יד של ימי הביניים. ואין אפילו אחד מכתבי יד המדויקים של 'נוסח המסורה' שכל פרשיות המגילה סתומות בו".
- עדיין בחיי הרמ"א (שנת שכ"ה) מצינו תקון סופרים אשכנזי בוורמייזא עם פתוחות: כ"י אקספורד בודלי 37, 186; OPP; מכון התצלומים ס' 33050 - תיקון כתב יד זה נושא עליו הסכמות רבנים! (ועי' עוד אודותיו במבוא לספר "מנהגות וורמייזא" לרבי יודא קירכום עמ' 23,24 ושע"ג).
- בירור ארוך ומקיף עם כל המקורות והראיות בהרחבה, והעונה על רוב ספקות השואלים בנידון, בס"ד התפרסם ב"זכור לאברהם" קובץ תורני תשנ"ג [יו"ל ע"י בית מדרש "ישיבת אליהו" חולון], ושוב במוריה "קובץ המועדים - חנוכה פורים ותענית" י-ט תשס"ב (עם תוספת קצת טעויות דפוס).

טבלת פרשיות מגילת אסתר [בעיקר מספרי אשכנז¹⁰]

קיצורים לספרים וכתבי יד שפרשיותיהם **[פ=פתוחה, ס=סתומה, סד=סדורה, רס=רייז ראש וסוף, פש=פתוחה שיטה]** מוצגות בטבלא

| | |
|--|--|
| <p>א"ח=אורחות חיים מלוניל (מנהג סופרים)</p> <p>א=כ"י אקספורד קטלוג נויבויאר: 1א=2, 37=138</p> <p>ב=הספריה הבריטית: 4=7620, 5=SLOANE 2641</p> <p>ה=הללי ע"פ ששון 82</p> | <p>ו=כ"י וטיקן 468</p> <p>פ=כ"י פרמא 185 (תקון סופרים לתלמיד הסמ"ג)</p> <p>קס=קסת הסופר</p> <p>ראב"י=ראב"י"ה (ואור זרוע סי' שעג, כנה"ג סי' רצ"א)</p> |
|--|--|

| ס פ ר י א ש כ נ ז | | | | | ספרד, פרוינץ וא"י | | | | ס פ ר י א ש כ נ ז | | | | | | | מגילת אסתר | | | |
|-------------------|--|-------|------|-----|-------------------|-----|-----|-----|-------------------|--------|----|--------------|----|----|-------|------------|---------------|------|--|
| חומש | | רבינו | רי"ט | | רי"י | בן | כ"י | ספר | תנ"ך | מגילות | | תקוני סופרים | | | ספר | | | | |
| רגנשבורג | | אליה | עלם | ר"ת | חסיד | אשר | ו | א"ח | הללי | 5ב | 4ב | 2א | 1פ | 1א | ראבי' | קס | | | |
| פ | | | | | ס | - | ס | ס | פ | ר | סד | ס | ס | ס | ס | ס | גם ושתי | א.ט | |
| - | | | | | - | ס | - | ס | - | - | - | - | פ | - | פ | - | ביום השביעי | א.י | |
| פ | | | | | פ | - | / | - | - | - | סד | פ | ס | ס | ס | ס | ויאמר המלך | א.יג | |
| פ | | | | | פ | פ | ס | פ | פ | - | רס | - | ס | פ | / | ס | ויאמר ממוכן | א.טז | |
| - | | | | | - | - | - | ס | - | - | - | - | - | - | - | - | אם על המלך | א.יט | |
| פ | | | | | פ | פ | פ | פ | ס | ס | ס | רס | רס | פ | פ | ס | אחר | ב.א | |
| ס | | | | | ס | פ | פ | פ | ס | ס | רס | רס | ס | רס | ס | ס | איש יהודי | ב.ה | |
| - | | | | | - | ס | - | / | - | - | - | - | - | - | - | - | ובכל יום | ב.יא | |
| פ | | | | | ס | ס | פ | ס | ס | ס | פ | פ | פ | פ | ס | ס | בימים ההם | ב.כא | |
| פ | | | | | פ | פ | פ | פ | ס | פ | פ | ס | ס | ס | פ | ס | אחר | ג.א | |
| פ | | | | | ס | ס | פ | ס | ס | פ | רס | - | ס | פ | פ | ס | ויאמר המן | ג.ח | |
| ס | | פש | ס | פש | ס | ס | פ | ס | ס | פש | ס | רס | סד | פ | / | ס | ומרדכי ידע | ד.א | |
| - | | | | | - | פ | - | / | - | - | - | - | - | - | / | - | ויאמר מרדכי | ד.יג | |
| - | | | | | - | - | - | / | - | - | - | - | - | - | ס | - | ותאמר אסתר | ד.טו | |
| - | | | | | - | ס | - | / | - | - | - | - | - | - | / | - | ויהי ביום | ה.א | |
| - | | | | | - | ס | - | / | - | - | - | - | - | - | / | - | ויאמר לה | ה.ג | |
| פש | | | | | ס | ס | פ | / | - | רס | סד | רס | ס | סד | ס | ס | בלילה ההוא | ו.א | |
| - | | | | | - | - | - | / | - | - | - | - | - | - | - | - | ויבא המלך | ז.א | |
| ס | | | | | ס | ס | ס | ס | פ | ס | ס | ר | ס | ש | פ | ס | ויאמר המלך | ז.ה | |
| - | | | | | - | ס | פ | ס | - | - | - | - | - | - | - | - | ויאמר חרבונוה | ז.ט | |
| פ | | | | | ס | פ | פ | פ | ס | ס | רס | ס | ס | ר | ס | ס | ביום ההוא | ח.א | |
| פ | | | | | ס | ס | - | ס | ס | ס | פ | - | ס | ש | / | ס | ותוסף אסתר | ח.ג | |
| ס | | | | | ס | ס | ס | / | ס | ס | ס | ר | רס | ס | / | ס | ויאמר המלך | ח.ז | |
| ס | | | | | ס | ס | ס | / | ס | - | רס | - | סד | ס | ס | ס | ומרדכי יצא | ח.טו | |
| ס | | | | | ס | ס | - | ס | | ס | ס | ס | ס | ס | ס | ס | ואת פרשנדתא | ט.ז | |
| ס | | | | | ס | ס | ס | ס | | ס | ס | ס | ס | ס | ס | ס | עשרת | ט.י | |
| - | | | | | - | - | - | / | פ | - | - | - | - | - | / | - | ותאמר אסתר | ט.יג | |
| - | | | | | - | ס | - | / | ס | - | - | - | - | - | / | - | ויכתב מרדכי | ט.כ | |
| ס | | | ס | פש | פ | ס | פ | ס | - | ס | פ | ר | ס | ס | ס | ס | ותכתב אסתר | ט.כט | |
| סד | | | | | ס | ס | ס | ס | פ | ס | ס | פ | פש | ס | ס | ס | וישם המלך | י.א | |

ב. ובתורתם הדשן פסקים וכתבים סי' כג השיב לשואל בביאור דברי מהר"ם: ...תמיהני עליך מנין לך לבדות טעמי הלכות מלבד ולפרש דברי הגאונים חוץ ממשמעות דאינהו כיילי שיש לה כל דין ספר תורה חוץ מדבר אחד, וכיילי נמי הך דפרשיותיה סתומות בהדייהו. משמע בפשיטות דבהך מילתא נמי אית לה דין ספר תורה אפילו בדיעבד... [ותו¹² דאיך תיסוק אדעתין שאם יש קבלה שפרשיותיה מקצת פתוחות הם שהיה ר"ת ומהר"ם עושים מסברת לבם לשנות הפרשיות לכתחילה, אמנם אם ראית דלא זהירי עלמא בכך י"ל] דסמכי אמאי דכתב בהגה"ה במיימון [בשם הר"ש] דאין כל דין ספר תורה למגילה מההיא דאותיות מטושטשות ומקורעות. אמנם המהדרים ומדקדקים במצות יש להם לקיים דברי רבינו תם ומהר"ם. מבואר מתה"ד דפרשיות המגילה הסתומות הן מסורת מר"ת, וא"כ היא מסורת כפרשיות התורה, דהיינו שבמקומות מסויימים יש רווחי פרשיות, ועל כל אחת מהן בפני עצמה יש מסורת שהיא סתומה - אלא דמהר"ם כללן בקיצור נמרץ - וכל פרשיותיה סתומות.

ג. אך הר"ש המובא בתיקון ראב"ה הל' מגילה ס' תקמ"ח (ואור זרוע ס' שעג), כתב : בפרשיות לא שמעתי אם פתוחות אם סתומות, ומסתברא לעשותן סתומות כעין תפילין ומזוזות. עכ"ל. והנה האור זרוע היה רבו של מהר"ם מרוטנבורג [ש"ך חו"מ קע"ו סוסקט"ז; שם הגדולים ערך מהר"ם (מאיר מרוטנבורג (מערכת גדולים אות מ' ס' כט ד"ה מהר"ם מרוטנבורג תלמיד)], ולא שמע כלל על קבלת ר"ת של סתומות, וכן כל הקדמונים המעתיקים דברי ר"ת בפרטי דיני המגילה כס"ת, אינם מזכירים שיש קבלה¹³ מר"ת¹⁴ שכל פרשיות המגילה הן סתומות. ולא עוד אלא מצינו עדות מפורשת של רבי יהודה החסיד שלא היו כל פרשיות מגילת ר"ת מכתב יד קדשו, סתומות - והיו בה מקצת פתוחות. ובהכרח התה"ד לא ראה כל זה¹⁵, ולכן בהעדר הסבר

¹⁰ במאמרנו הנדפס בזכור לאברהם עמ' תנא וקובץ המועדים של מוריה עמ' שצה, נוספו בטבלא עוד הרבה ספרים ע"ש.

¹¹ במגילת ר"ת, רבי יוסף טוב עלם ורבינו אליהו לא רשמו פרשיות שלא נתפרשו בהדיא - אבל סתמן כפירושן שהן מתאימות באופן כללי לרשימת רבי יהודה חסיד - ובדואי אין בהן אף מגילה אחת שכולה סתומות. שאם כן היה מפרש.

¹² החלק המוסגר הוא לשון התשובה כפי שהעתיקו תלמידיו בלקט יושר; ולפינו בתה"ד במקום זה הלשון: **אמנם יש מקילים...**

¹³ אפילו מהר"ם עצמו שהזכיר הסתומות בתשובה שבהגהות מיימוניות, לא כתב שהן קבלה, ולא שמקורן מר"ת. ע"ש.

¹⁴ הנה מקור דברי רבינו תם שבתשובת מהר"ם מרוטנבורג, הוא תשובת רבינו תם המועתקת בראב"ה ואור זרוע, ושם ענין פרשיות סתומות לא נזכר כלל. וכן שאר הראשונים המביאים דברי רבינו תם אלה להלכה אינם מזכירים מענין הסתומות, הלא המה: המנהיג בהל' מגילה ס' יג, תשב"ץ ("קטן") - לתלמיד מהר"ם מרוטנבורג) ס' ק"פ (והיא תשובה אחרת של מהר"ם עצמו הדומה לתשובה שבהג"מ, המעתיק דברי ר"ת - אבל לא העתיק ענין הפרשיות), ארחות חיים מלוניל ס' טו, כלבו, המדרכי ס' תשצ"ה, האגודה פ"ב דמגילה, הטור ס' תרצ"א והאגור ס' אלף נ"א.

¹⁵ שלא ייתכן שראה בדרים אלו ולא הביאם בכור הבחינה לקיימם או לדחותם, ובמקום זה כתב בדרים מדעת עצמו. ואין זה תימה שהרי תרומת הדשן כתב בהדיא בפסקים וכתבים ס' יא ובלקט יושר יו"ד עמ' פא שאין ספר אור זרוע גדול בידו [וכ"כ בשו"ת מהר"ל בס' נד], וכן הוא מביא מדברי הראב"ה" כסדר מכלי שני [כגון ממרדכי, הגהות מיימוניות, הגהות אשר"י ואור זרוע הקצר] כגון בתה"ד ס' לב, עה"פ, פא, פד, ק', קט, קכ, קלב, קנג, קנט וכו'. ואף בתשובה זו עצמה הביא מהגהות מיימוניות [בשם הר"ש] במקום להביאו ממקורו בראב"ה" ואור זרוע הגדול.

מניח את הדעת, תלה הסתומות בסיבה הטבעית והפשוטה - בר"ת ובמסורת. אך כיון שמתבאר שאין כאן מסורת רבינו תם, ולא ידעו הקדמונים על מסורת סתומות, אם כן בהכרח לתלות סתומות מהר"ם בדברי רבו האו"י¹⁶ בשם הר"ש^{16*}, ובפרט לאור הכלל המסור בידיו דאפשי פלוגתא לא מפשינן.

ד. וביאור דברי הר"ש הוא, כי מצינו מחד גיסא ספר תורה שפרשיותיו באו במסורת קבועה של צורת פתוחה או סתומה, ומאידך גיסא מזוזה [ותפלין לשיטתו], שאין מסורת קבועה של צורת פתוחה וסתומה, אלא שנהגו לכתחילה לעשותן סתומות ואם עשאן פתוחות כשרה [כמנחות לב.]. וכיון שלשיטת הר"ש החולק על ר"ת וסובר שאין למגילה כל דיני ספר תורה, וכשרה בשינוי צורת הפרשיות כמ"ש בתה"ד הנ"ל, א"כ דין פרשיות המגילה דומה לפרשיות תפלין ומזוזות, וא"כ מסתבר ללמוד מהן ולעשות פרשיותיה סתומות לכתחילה. [ולר"ש אין סיבת סתומות המזוזה מכיון שכן היא בתורה¹⁷ כשיטת רש"י והרמב"ם וכדקיי"ל בתפלין, דא"כ לא שייך זה לתפלין [שיש בהן פרשיות פתוחות בתורה] ומגילה, כמו שהעיר הגרי"ז בחידושו למנחות שם].

ה. ברם כיון שמהר"ם פסק כר"ת וגם כר"ש [כנ"ל], בהכרח ס"ל שגם ר"ת מודה שאין מגילה נפסלת בשינוי פרשיות, [דאל"כ אין שום דמיון בין מגילה שפרשיותיה במסורה ופסולות בשינוי, לפרשיות תפלין ומזוזה]. ויליף לה מדין אותיותיה מטושטשות ומקורעות (מגילה יח:): [שנשאר ריוח פרשה ואעפ"כ המגילה כשרה¹⁸]. וא"כ לשיטתו מגילה היא ממש דומה לתפלין ומזוזות שנפסלים בחסרות ויתרות וכשרים בשינוי פרשיות, ושפיר יש ללמוד דינן מתפלין ומזוזות כהר"ש הנ"ל. ומתבאר דאין צורת פרשיות המגילה מסורת [דלא נאמר דין חילוק צורת פתוחה וסתומה אלא בתורה - אך במגילה נקבעו רק רווחי הפרשיות, ולא נאמר בהן קפידא בצורתם], ושלכו"ע אין שינוי פרשיות פוסל במגילה.

ו. אך לדידן דקיי"ל לענין תפלין ומזוזה, שכותבים פרשיותיהן כמו שהן בתורה, א"כ שוב אין מקור לסתומות במגילה, ואין לכתבה אלא ע"פ מסורת ככל כתבי הקודש. ואכן ניכרת מסורת משותפת של פתוחות בספרים המדויקים כגון ארחות חיים מלוניל [שהעתיק קבלת הסופרים איש מאיש] ובן-אשר. ובודאי לפ"ז יש לחלק בין דין מזוזה שאין נפסלת בשינוי פרשה, לבין כל כתבי הקודש ומגילה מכללן. ולפי חילוק זה אין מקום ללמוד סתומות המגילה מתפלין ומזוזות - ואף הר"ש עצמו רק כתב **"ומסתברא"**.

ז. ולמדנו א"כ, שאין שום קושיא על הפרשיות הפתוחות של הקדמונים - ואדרבא, הרי מתבאר שעיקר ההלכה נותן שפרשיות המגילה הן מסורת דוקא דומיא לתפלין לדידן. ואף לדברי התה"ד [ע"פ הנחתו שהסתומות הן מסורת ר"ת] שהם מקור דברי הרמ"א, הרי סתומות המגילה הן מסורת מיוחדת על כל ריוח פרשה בפני עצמה בלי סברא, וכיון שרבו המחלוקות בספרים הקדמונים והמאחרים ביחס למקומות רווחי הפרשיות, אם כן מסורת תה"ד והרמ"א אינה ידועה לנו - ואדרבא ההופך הפתוחות שבספרי הקדמונים לסתומות בעקבות דברי הרמ"א, הרי הוא מאבד מסורת הקדמונים, ונמצא כותב שלא ע"פ שום מסורת - וזהו נגד פסק התה"ד והרמ"א לחוש לשיטת ר"ת שלדעת תה"ד שינוי פרשיות פוסל לדידיה. גם אין טענה על פתוחות הקדמונים מהרמ"א הפוסלן, שהרי מדברי התה"ד מבואר, שלא רצה לפסול הפתוחות אלא משום שינוי מהמסורת, אך פשיטא שלא עלתה על דעתו לפסול **מסורת** של פתוחות. וכן מבואר ברמ"א יו"ד ע"ה ס"ב שאע"פ דקיי"ל בספר תורה שהעיקר כהרמב"ם, מ"מ ספר שיש לתלות שנכתב ע"פ מסורת אחרת כלשהי כשרה - וכ"ש במגילה.

ח. ומתבאר מהנ"ל, שמגילת הקדמונים הכתובה ע"פ מסורת פתוחות היא כשרה לכו"ע, דאף לר"ש ומהר"ם אין דין הסתומות אלא לכתחילה כמזוזה [ואף בדורותם לא הקפידו הסופרים לכתוב סתומות כמבואר בתה"ד]. ולא עוד אלא צורת ה"פתוחה לכו"ע" של השו"ע, היא סתומה לר"ת ומהר"ם [עי' שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רסא], ומגילה הכתובה כן, כל פרשיותיה סתומות לשיטתו! ועוד הקדמונים כתבו ע"פ עיקר ההלכה שיש לכתוב ע"פ המסורת דוקא¹⁹ [כלומר אע"פ שאין מדקדקים בטעויות, היינו רק בדיעבד, אבל לכתחילה דאי יש להקפיד. ועוד גם בנ"ד נאמר הדין של אל תשכן באהליך עולה כו"ד רע"ס א' ובנושאי כלים], ולתה"ד והרמ"א ע"פ שיטת ר"ת הוא לעיכובא גם במגילה.

ט. מיהו מגילות דידן שכל פרשיותיהן סתומות ע"פ מהר"ם כהכרעת הר"ש²⁰ בניגוד למסורת הקדמונים, כבר נתבאר שבין להר"ש ובין למהר"ם ע"פ שיטת ר"ת, אין לפסלן בשינוי פרשיות, וכן עיקר שהרי תה"ד עצמו בא מכח מהר"ם. וכן הרמ"א עצמו [בסי' תרצ"א ס"ב] פוסק שהסרות ויתרות אין פוסלים כר"ש ודלא כר"ת. ולכן אף דקבלת התפלין שלנו סותרת המגילות הסתומות שלנו ע"פ הר"ש [עי' מג"א סי' לב סקמ"ט בשם ב"י], מ"מ אין כאן פסול. ובזה יישבנו הקדמונים וגם מגילותינו להלכה.

¹⁶ וכ"כ בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם סוף הלכות מגילה ורבי אפרים זלמן הלוי סלוצקי בהסכמתו בראש ספר "מסורת התורה והנביאים" לר"פ פינפער. ^{16*} ולכן לא הוצרך לפרט מקומות הפרשיות - משא"כ אם הפרשיות הסתומות הן קבלה כפרשיות ספר תורה שכל אחת ואחת היא קבלה בפני עצמה, היה צריך לפרט את מקומות הפרשיות שעליהן באה הקבלה שהן סתומות. כי אי אפשר לקבוע צורת סתומה לפרשה שלא היתה כלולה ברשימה המקורית של פרשיות סתומות - והרי רבו המחלוקות בקדמונים במקומות הפרשיות עצמן.

¹⁷ עי' מה שכתבנו בזה בספר "בירור הלכה" תליתאה יו"ד סי' רפ"ח עמ' שנב [נדפס לקמן סי' כה סקי"א]. ¹⁸ ועל כרחק היינו מדין איגרת (כמ"ש הר"ן דף ה' בדפי הרי"ף), דבס"ת כה"ג פסול. ולכן ס"ל למהר"ם דמדין השמיט ומטושטשות, גם ר"ת יודה שפרשיות יש להן דין איגרת. וחז"ל מדבר אחד לאו דוקא כמ"ש בשו"ת באר שבע סי' מז. וממהר"ם עצמו מוכרח כן, כי תיכף אחרי **"וכל פרשיותיה סתומות"** כתב **"ומניח בסופה כדי לגול עצמו ובראשה כדי לגול את כל המגילה"**, וזהו שלא כדין ספר תורה שצריך שני עמודים. וכן דין אותיותיה מטושטשות ומקורעות אינו כספר תורה, וכן דילג הסופר תיבות ואותיות, וקריאת מקצתה בעל פה אינם כדין ספר תורה כנ"ל. ובאמת בתשובת ר"ת עצמו שבאו"ז סי' שע"ג הלשון: **"חז"ל ממה שחברת התלמוד לאיגרת"**.

¹⁹ וכן דעת שאר הקדמונים כגון תקון ראבי"ה, ארחות חיים מלוניל, ור"ת, רבי יהודה החסיד, רבינו אליהו ורבי יוסף טוב עלם במגילות שלהם (וכן מוכח מהגהות אשר"י ופסקי אור זרוע הקצר סוף פ"ק דמגילה [נדפסו בסוף הרא"ש השלם על מסכת מגילה] והמנהיג הלכות מגילה [מהדורת מוסד הרב קוק תשל"ח] שכתבו דין פתוחה וסתומה במגילה). וכן למנהגנו בתפלין ע"פ רש"י רמב"ם ורא"ש שרוב הפרשיות פתוחות, א"כ אין שום יסוד לכתוב מגילה שלא ע"פ מסורת - והיא השיטה הפשוטה.

²⁰ ואע"פ שמגילותינו הן סתומות **בהשפעת** תה"ד והרמ"א, מ"מ איננו נוהגים **"מסורת"** הרמ"א אלא כמהר"ם ע"פ הכרעת הר"ש שמסתבר לדמות מגילה למזוזה (ותפלין לשיטתו). הגע עצמך: אילו קיבלנו מתה"ד והרמ"א רשימה מפורטת של פרשיות שכל אחת מהן סתומה בזכות עצמה, ושנתקבלה במסורת איש מאיש למעלה בקודש, ותולים מסורת זו בקבלה ממגילת מרדכי ואסתר, אזי היינו נוהגים כמסורת הרמ"א. אך השתא מקור סתומותינו הוא בהכרעת הר"ש מסברא בניגוד לשיטת תה"ד והרמ"א שיש לכתוב ע"פ מסורת דוקא. והמערער על סמכות מסורת הקדמונים מפני מנהגנו של "מסורת הסתומות של הרמ"א" (ע"פ תה"ד), הוא כמו אותו חכם הבונה בית הכנסת בצפת, ושם ההיכל בצד מזרח בטענה שברמ"א סי' צד ס"ב מבואר שאנו מתפללים למזרח. כי פשוט הוא שבני צפת המתפללים דרומה אין בהנהגתם סתירה לדברי הרמ"א הנ"ל שנכתבו על היושבים מערבה לא"י.

טבלא להשוואת פרשיות במגילה - רשימת הכתבי יד והספרים והקיצורים

א=כתר ארם צובה של בן אשר ע"פ תנ"ך רש"ש ילין.

א=אקספורד קטלוג נויביאר: 1=37, 2=138, 3=140

אב=ראבי"ה (ואור זרוע סי' שעג, כנה"ג סי' תרצ"א)

א"ת=אורחות חיים מלוניל (מנהג סופרים)

אפ=איגרת פורים עם תיקון סופרים מיץ תקע"ז

אצ=תיקון רב איצק מפרעמיסלא דפוס שני תקכ"ז

אק"כ"י אוקספורד בודליאן 98 - סרט 33111.

בר=כ"י מצרי ע"פ העתקת הרב אליעזר ברגמן (בהר יראה עמ' 37,38)

ב=הספריה הבריטית: 1=2201 OR, 2=15250 ADD, 3=2376 OR

2641 SLOANE=5ב,7620 HARLEY=4ב | 82. ה=הללי ע"פ ששון.

ו=וטיקן 468, 2 = כ"י וטיקן אורבינטי 2

חס=חתם סופר ע"פ עדות שיערי אמת הל' מגילה

B19A: B102=2 [I], B94=3 ל=לניגראד פירקוביץ

לד=לונדון הספריה הבריטית קטלוג מרגוליס מס' 151

אי = כ"י איטלקי (פירארא שס"א), **ס** = כ"י ספרדי, **אש** = כ"י אשכנזי, **פרובינציה** = כ"י מדרום צרפת (דומים לכ"י ספרדיים)

ס = סתומה (ובספרים אשכנזים הכוונה צורת סתומה לכל השיטות)

פש = פתוחה ושיטה (שיעור פתוחה בסוף שיטה ועוד שיטה פנויה)

רס = ראש וסוף (רווח בסוף השיטה הראשונה ובראש השיטה השניה ובכ"י פרמ 185 כתב ברווח על הצורות הללו פתוחה משני הצדדים, השוה ל"ש").

ז = שיטה ריקה (צורה זו נמצאת בקפידא בכמה ספרי אשכנז ועי' לשון השואל בשו"ת הרא"ש כלל ג')

סד = סדורה (פרשה סדורה הנמצאת בספרי אשכנז וצורתו מבוארת במנחות לב. תוד"ה והאידנא. ע"ש.)

/ = לא נזכר הפרשה בספר (אורחות חיים או ראבי"ה), ומן הסתם אין שם פרשה, אך לפי הנראה יש פרשיות חסירות ברשימות שלפנינו.

[illegible]

3: גם בכ"י מזרחי קדום הספריה הבריטית. OR 9879 יש כאן סתומה.

2: בתנ"ך רש"ש העיד בהדיא שאין כאן פרשה.

1: גם יש פתוחה אצל והשקות בכלי זהב.

מגילה בריטיש מוזיאון מלפני כ-600 שנה

עבה בשעה שבע ולחשוה ויחבחוהו
 את אסתר ביכל הנשים והשליחו וחסר
 תפוד ביכל הכהונה ויעם כתר בלחור
 כראשה ויבליח כתר זהה ויעם המלך
 בשעה גדול לכל שררה ויעבד את משה
 אסתר והלחה לבידעת עשה וירגו בשאת
 ביד המלך ובהקבצתה שעות ויחדמי
 תש בשעה המלך את אסתר מלך
 מלכותה ואת עבה כחשד ענה עשה בדרך
 ואת האמר מלכה אסתר עשה כאשר
 ידעה באומה אלה

כיצד הם נבדלו? ישב בעשר החדר וזאת
מנהגו הרשע ששם ספרו וזלזל בשומר הסת
והקשו ללמד דבר אחד וזה
וזה הדבר והדבר וזה לאסתר וזה
הלאסתר וזה לאסתר וזה לאסתר
הדבר וזה לאסתר וזה לאסתר
בספר וזה לאסתר וזה לאסתר

אחד וקדש האלהים ויחד אהיה
אם המצב הנדון והמצב הנדון
אם המצב הנדון והמצב הנדון

* * * * *

האילה לא יעבדו ביהודי היהודי
וזכרם לא יסוף מזרעם
ואתקרב אסתר המלכה בת אחיחיל
ובירדני היהודי את כל הקהל לקיים את

כ"י לנינגראד המפורסם
 וכל אחיו יעשו עין
 נבה חמשים אמה ונבקר
 אמה למלך ותלו את
 מרדכי על וובא עם
 המלך אל המשתה שמה
 ומטב הדבר לפני המן
 ויעשה עין
 כלולה שתוא נודה
 שנת המלך ויאמר
 לחבאי את ספר הזכרות
 דברי המיס והיו
 נסר איס לפני המלך

כ"י תנ"ך דמשק (י-ם)

[illegible]

כ"י מסוריה

כהנאזא אסכין סדחכ לך
 כלרכמיה לעסאה כרצון איט
 ואיט
 גס רטתה הכלכה ינטה משתו
 נטס כהנאזא מלכיה אש לכך
 תנ"ך פראג רמ"ט
 פרחי אסתר עשירי
 פאראג
 א
 פנים רחמים ורחמים
 יושב בשער המלך קמל
 ואלו הדברים שגם סרס

תנ"ך הסופר המפורסם רבי משה זאבארה

וּתְזַרְזֵא אִשְׁתּוֹ וַיִּסְפֹּר לָהֶם
הַמֶּלֶךְ אֶת כְּבוֹד עֲשָׂו וּדְבַנְיוֹ
וְאֶת כָּל אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֶלֶךְ וְאֵת
אֲשֶׁר נִשְׂאוּ עִלֵּי הַשְּׂרִיס וְעַבְדֵי
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הֵמָּן אֶל אֲדָמָה
אֲסֹר הַמַּלְכָּה עִם הַמֶּלֶךְ אֶל
הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתָהּ אִם
אוֹתִי וְנֹס לִסְתֹר אֲנִי קְרוֹא לָהּ
עִם הַמֶּלֶךְ וְכִלְיָה אֵינֶנּוּ שׁוֹהֵהִי
בְּכִלְיָת אֲשֶׁר אֶמְרָא אֶת מִדּוֹת
הַיְּהוּדִים שֶׁבְּכִשְׂעֵי הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
לֹדֵשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֲהֻבֵּי עֲשָׂו
עֵין בְּהָחֵם שִׂים אִמָּה וּבְבָקָר
אֶמֶד לִסְלֵךְ וַיִּתֵּן אֶת מִדּוֹת עֵלָיו
וְבָא עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתָּה
שֶׁמֶח וַיִּסְבּוּ הַדְּבָר לִפְנֵי הֵמָן
וַיַּעֲשֶׂה עֵץ

בליהוה הוא נדרה שנת המלך
ויהאמר להביא את ספר הזכרונות
דברי הימים ויהיו נקראים לפני
המלך וימציא כתוב אשר הגיד
מרחבי עלבנות אותי יש
סריסיה המלך משמרי הסף אשר

כ"י אשכנזי ויימר מלפני כ700 שנה
 יסב הדבר מעדו המלך והשרים ויגיש המלך
 מלכר ממלכתי ויגישו ספרים אל כל מדינת
 המלך אל מדינת וידיה מלכיה ואל כל ועם
 מדינתו להיות כל איש סדר מדינתו וידיה כלש
 מלכו עמו
 אחר השרים האלה כסד חמת המלך אושרורוט
 ואל את וידי ואת אשר עשיתו ואת אשר עתה עליה
 ויאמרו עמך המלך מדינתו ויגישו המלך בעת
 מלכותו ספרים מדאח ויגישו המלך מדינתו כסד
 כ"י ליסבון 72

: 7 :

ומדרכי דין את כל אשר עשה ויקח
מדרכי את בעדיו וילבש שק ואפר
ויצא מתוך היער ויניק דזקה טולה
וכרה ויבוא עד לפני שער המלך כי
אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק
ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר

כ"י "חומש רעגנשבורג"

ה המלך איך אכתב מגדת מולדתה ואת עמה כאשר
ה יצוה עליה מירכמי ואת מאמר מירכמי אכתב עשר
פ כאשר היתה באמנה אתו
ב כימים ההם ומירכמי יושב בשער המלך קצת בגזע ותרש
ה שני כרוכי המלך משמרו הכה ויבקשו לשלוח יד
במלך אחשוורוש וידוע הדבר למירכמי ויצא לאכתב
ה המלכה ותאמר אכתב למלך בשם מירכמי ויבקש הדבר
וימצאו ויתלו שניהם על העץ ויבהב בספר דברי הימים
פ לפני המלך
אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן
הכרתי האגזי וינשא אתו וישם את כסאו מעל כל השוית

תנ"ך רש"ש יעלין עם ציוני פרשיות הכתר

[illegible]

לעשות כדבר אשר יאמר
 גם ישיב המלך
 אשה משה נשים
 המלכה אשר למלך את
 אהרן
 ויהי כשנשיב
 המלך בעד אשר למלכה
 ויהי כשנשיב

כ"י סרגוסה

מִדְבָּרִי וּבִקְשׁ הַדָּבָר וּמִיָּצֵא וְיִתֵּן לִי
שְׁעָהּ עַל עֵץ וְיִכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִין
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
אַחֶרֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְעַל הַמֶּלֶךְ
אֲחִישֵׁרִישׁ אֶת הַמֶּלֶךְ בְּהַסְדֵּת אֶת הָאֲנָבִי
וְיִשָּׁא אֶת הַיָּסֵד אֶת בְּסֵפֶר מַעַל מִלְּשׁוֹן
אֲשֶׁר אֶתוֹ וְכִי עֲבַד הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשֵׁר
הַמֶּלֶךְ בְּרִיעַס וּמִשְׁתַּחֲוִים לַהֲמֹן כִּי
יִצְחָק הַמֶּלֶךְ וּמִדְבָּרִי לֹא יִכְרַע וְלֹא
יִשְׁתַּחֲוֶה וְיִסְמָךְ עֲבַד הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בְּשֵׁר הַמֶּלֶךְ לִמְדָבִי מִלֹּעַ אֶת הָעֵת

טבלא להשוואה פרשיות פתוחות וסתומות בתקון רבנו תם ובכתבי יד במגילת אסתר

הטבלא מופיעה במאמר הרב מרדכי ויינטרויב, בחצי גבורים י' ניסן תשע"ז עמ' תעב, תעג

נספח א: השוואת פרשיות מגילת אסתר לפי מקורות שונים*

| | א | ב | ג | ד | ה | ו | ז | ח | ט | י | כ | ל | מ | נ |
|-------|----|-----|---|-----------------|-------------------|-------------------|-----------------|----|----|-----|-----|---|-----|-------------------|
| א, ט | פ | [ס] | ס | ס ⁶² | ס ⁶³ | ס | פי | ס | פ | ס | פי | ס | ס | פשי |
| א, י | סד | - | - | - | פ ⁶⁴ | פ | - | פ | - | פ | - | - | - | - |
| א, יג | ס | [פ] | פ | פ | ס | ס | ס | ס | פ | ס | ס | ס | פי | ס |
| א, טז | פ | [פ] | פ | פ ⁶⁵ | ס | - | פי | ס | פ | ס | ס | ס | ס | פ |
| א, יט | - | - | - | - | - | - | פ | - | - | - | - | - | - | - |
| ב, א | ס | [פ] | פ | ס | פ | - | פ | פ | פ | פשי | פ | פ | פשי | - |
| ב, ה | סד | [ס] | ס | ס | ס | - | פי | ס | ס | ס | פ | ס | פשי | פשי |
| ב, כא | פ | [ס] | ס | ס | ס | ס | פ | ס | פ | פ | פ | ס | ס | ס |
| ג, א | פי | [פ] | פ | פ | פ | פ | פ | פ | פ | פ | ס | פ | פשי | פ |
| ג, ח | ס | [ס] | ס | ס | ס | פ | פ | ס | פ | ס | פ | ס | פשי | פשי |
| ג, יא | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | פשי |
| ד, א | סד | פש | ס | ס ⁶⁶ | פ ⁶⁷ | [ס] ⁶⁸ | פשי | פ | ס | סד | ס | ס | פי | פשי |
| ד, יג | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | - | פשי |
| ו, א | פ | [ס] | ס | ס | פשי ⁶⁹ | ס | פ ⁷⁰ | סד | פש | ס | ס | פ | פ | פשי ⁷¹ |
| ז, ה | - | [ס] | ס | ס | ס | פ | ס | ס | ס | ס | פשי | ס | - | פשי |
| ח, א | סד | [ס] | ס | ס | ס | ? | פ | ס | פ | ס | פי | ס | ס | ס |
| ח, ג | - | [ס] | ס | ס ⁷² | ס | - | - | ס | פ | ס | - | - | - | - |
| ח, ז | ס | [ס] | ס | ס | פ | - | פ | פ | ס | פשי | פי | ס | פשי | פשי |
| ח, טו | סד | [ס] | ס | ס | סד ⁷³ | ס | פ | סד | ס | סד | ס | ס | - | פי |
| ט, כט | סד | פש | פ | פ ⁷⁴ | ס | פ/ס ⁷⁵ | ס | ס | ס | ס | פ | ס | פ | פשי |
| י, א | פי | [ס] | ס | ס ⁷⁶ | פ ⁷⁷ | ס | פ | פ | סד | פש | ס | ס | פשי | ס |

* בטבלא דלעיל מופיעה השוואה של פרשיות מגילת אסתר לרוב המקורות וכה"י של מגילת אסתר שנדונו במאמר בתוספת כ"י אחד שלא נזכר במאמר – ויימר, ספריה אזורית Q652 (ס' 18459) תורה, הפטרות ומגילות. כתב יד זה נכלל בטבלא עקב זיקתו לר' יהודה החסיד, שכן בסופו הועתקה רשימה של האותיות המשובנות בתורה לפי ר' יהודה החסיד⁶⁰. ברשימות ובמגילות אסתר שמופיע בהם הגדרה וסימון של כל פרשה, צוינו המופעים כפי שהם מופיעים במקור. במגילות אסתר שאין בהן ציון של סוג הפרשה, נרשם המרווח לפי ההגדרות הבאות: רווח בצד שמאל של השורה – 'פ'; רווח בצד ימין של השורה – 'פי'; רווח בצד ימין ובצד שמאל – 'פשי'; רווח באמצע השורה – 'ס'; רווח בצד שמאל של השורה והתחלת השורה שאחריה בשורה שמתחת ממול סיום השורה שמעליה – 'סד'; שורה שלמה פנויה – 'פש'. במקרים של העדר פרשה לעומת מקורות מקבילים סומן '-'. פרשה שאינה מופיעה במפורש ויש להוסיפה מסברה סומנה בסוגריים רבועים. במקור בכ"י ויימר אין התאמה בין המרווחים לבין ציון הפרשיות. לצורך כך נקבעו עבורו שתי עמודות – אחת למרווחים ואחת לציוני הפרשיות.

סימני כתבי היד:

א. תיקון רבינו תם, כ"י לונדון, הספרייה הבריטית Add. 9403, ס' 4911, דף 228 ב,

ב. מגילת רבינו תם – על פי רשימת רבי יהודה החסיד (ראה להלן)

ג. רשימת רבי יהודה החסיד, בתוך חומש רגנשבורג (ראה להלן)

ד. לונדון, הספרייה הבריטית Or. 2696, ס' 6379.

ה. מילאנו, אמברוזיאנה B 35, ס' 18119 (סימון בלבד)⁶¹

ו. ראבי"ה, מהדורת דבליצקי, ס' תתמח.

ז. לונדון, הספרייה הבריטית Add. 9403, ס' 4911

- ה. פרמה, ספריית הפלטינה 3218, ס' 13924
 ט. ירושלים, מוזיאון ישראל 180/52, ס' 34698 (חומש רגנשבורג)
 י. פרמה, ספריית הפלטינה 3082, ס' 14387
 כ. ויימר, הספרייה האזורית Q652 (מרווחי הפרשיות)
 ל. ויימר, הספרייה האזורית Q652 (סימון הפרשיות)
 מ. וטיקן, ספריית הוטיקנה Ebr. 437
 נ. אוקספורד, ספריית הבודליאנה 2436, ס' 14521

60. ראה: מ"ד וינטרויב (לעיל, הערה 2), עמ' יד-טו.
 61. רוחי הפרשיות אינם דווקניים והם נעשו לפי המקום שבו מסתיים הטקסט.

טבלא להשוואה פרשיות פתוחות וסתומות בכתבי יד ומגילות אסתר

השוואת 100 כתבי יד ומגילות * ע"פ מאמר י. פנקובר בטקסטוס 26 עמ' 209 - 270

| כ"י | תקופה | מוצא | סוג | פ | # | פר | כ"י | תקופה | מוצא | סוג | פ | # | פר | כ"י | תקופה | מוצא | סוג | פ | # | פר | כ"י | תקופה | מוצא | סוג | פ | # | פר |
|-----|-------|------|-----|---|----|----|-----|-------|------|-----|---|----|----|-----|-------|------|-----|---|----|----|-----|-------|------|-----|---|----|----|
| 1 | 9.3 | מ | י | פ | 6 | 22 | 28 | 12.8 | ס | י | פ | 4 | 18 | 21 | 13.8 | ס | י | פ | 3 | 15 | 16 | 14.8 | ס | י | פ | 1 | 17 |
| 7 | 9.3 | מ | י | פ | 7 | 21 | 49 | 12.8 | א | י | פ | 5 | 18 | 14 | 13.9 | ס | י | פ | 9 | 20 | 18 | 14.8 | ס | י | פ | 13 | 18 |
| 3 | 9.5 | מ | י | פ | 12 | 18 | 57 | 12.8 | א | י | פ | 4 | 18 | 33 | 14.0 | ס | מ | ס | | 19 | 23 | 14.8 | ס | י | פ | 1 | 17 |
| 2 | 10.0 | מ | י | פ | 12 | 16 | 53 | 12.9 | א | י | פ | 3 | 18 | 39 | 14.0 | ת | י | פ | 4 | 19 | 37 | 14.8 | ת | י | פ | | 17 |
| 6 | 10.0 | מ | י | פ | 7 | 17 | 81 | 12.9 | ט | י | פ | 7 | 22 | 64 | 14.0 | א | מ | פ | 7 | 17 | 92 | 14.8 | ט | מ | ס | | 16 |
| 8 | 10.0 | מ | י | פ | 11 | 22 | 82 | 12.9 | ט | י | פ | | 16 | 29 | 14.5 | ס | מ | פ | 1 | 16 | 96 | 15.4 | ט | מ | ס | | 17 |
| 4 | 10.5 | מ | י | פ | 7 | 20 | 15 | 13.0 | ס | י | פ | 2 | 15 | 30 | 14.5 | ס | מ | ס | | 17 | 34 | 15.5 | ת | י | פ | 6 | 22 |
| 5 | 10.5 | מ | י | פ | 5 | 20 | 17 | 13.0 | ס | י | פ | 6 | 15 | 31 | 14.5 | ס | מ | ס | | 17 | 76 | 15.5 | א | מ | ס | | 17 |
| 9 | 10.5 | מ | י | פ | 6 | 22 | 24 | 13.0 | ס | י | פ | | 15 | 32 | 14.5 | ס | מ | פ | 2 | 16 | 36 | 15.7 | ת | י | פ | 3 | 16 |
| 83 | 11.0 | ט | י | פ | 4 | 17 | 25 | 13.0 | ס | י | פ | 3 | 15 | 46 | 14.5 | א | י | פ | 4 | 18 | 85 | 15.7 | ט | מ | ס | | 16 |
| 56 | 11.5 | א | י | פ | 6 | 17 | 45 | 13.0 | א | י | פ | 1 | 14 | 70 | 14.5 | א | מ | פ | 6 | 20 | 38 | 16.0 | ת | י | פ | 6 | 17 |
| 66* | 11.5 | א | מ | פ | 4 | 19 | 48 | 13.0 | א | י | פ | 10 | 17 | 74 | 14.5 | א | מ | פ | 3 | 16 | 35 | 16.1 | ת | י | פ | 1 | 16 |
| 60 | 12.0 | א | י | פ | 1 | 16 | 50 | 13.0 | א | י | פ | 1 | 15 | 75 | 14.5 | א | מ | פ | 1 | 17 | 40 | 16.3 | ת | מ | ס | | 16 |
| 26 | 12.3 | ס | י | פ | 8 | 17 | 55 | 13.0 | א | י | פ | 1 | 15 | 77 | 14.5 | א | מ | פ | 5 | 17 | 84 | 16.3 | ט | מ | ס | | 16 |
| 62 | 12.4 | א | י | פ | 5 | 16 | 58 | 13.0 | א | י | פ | 5 | 17 | 87 | 14.5 | ט | מ | ס | | 18 | 41 | 16.5 | ת | מ | ס | | 16 |
| 10 | 12.5 | ס | י | פ | 13 | 20 | 63 | 13.0 | א | י | פ | 7 | 20 | 88 | 14.5 | ט | מ | ס | | 17 | 43 | 16.5 | ת | מ | ס | | 17 |
| 12 | 12.5 | ס | י | פ | 4 | 18 | 66 | 13.0 | א | מ | פ | 3 | 19 | 89 | 14.5 | ט | מ | ס | | 16 | 86 | 16.9 | ט | מ | ס | | 17 |
| 51 | 12.5 | א | י | פ | 2 | 20 | 22 | 13.1 | ס | י | פ | 8 | 11 | 90 | 14.5 | ט | מ | פ | 10 | 17 | 71 | 17.0 | א | מ | ס | | 17 |
| 65 | 12.5 | א | מ | פ | 4 | 16 | 61 | 13.1 | א | י | פ | 4 | 6 | 91 | 14.5 | ט | מ | פ | 1 | 17 | 42 | 17.5 | ת | מ | ס | | 16 |
| 79 | 12.5 | ט | י | פ | 2 | 18 | 20 | 13.2 | ס | י | פ | 1 | 16 | 93 | 14.5 | ט | מ | פ | 10 | 19 | 44 | 17.5 | ת | מ | פ | 2 | 16 |
| 47 | 12.6 | א | י | פ | 4 | 16 | 52 | 13.5 | א | י | פ | 1 | 17 | 94 | 14.5 | ט | מ | ס | | 17 | 67 | 18.5 | א | מ | ס | | 16 |
| 54 | 12.6 | א | י | פ | 4 | 24 | 59 | 13.5 | א | י | פ | 1 | 13 | 95 | 14.5 | ט | מ | פ | 5 | 18 | 68 | 18.5 | א | מ | ס | | 16 |
| 78 | 12.6 | ט | י | פ | 6 | 17 | 80 | 13.7 | ט | י | פ | 5 | 14 | 97 | 14.5 | ט | מ | ס | | 16 | 72 | 19.0 | א | מ | ס | | 17 |
| 11 | 12.7 | ס | י | פ | 7 | 16 | 13 | 13.8 | ס | י | פ | 3 | 15 | 98 | 14.5 | ט | מ | ס | | 17 | 73 | 19.0 | א | מ | ס | | 17 |
| 27 | 12.7 | ס | י | פ | 5 | 15 | 19 | 13.8 | ס | י | פ | 8 | 15 | 99 | 14.5 | ט | מ | פ | 5 | 15 | 69 | 19.5 | א | מ | ס | | 17 |

* עמודת כ"י הוא מספר כ"י ע"פ הרשימה המופיעה במאמר עמ' 266 - 270: תקופה היא שנת הכתיבה במאות שנה לפי השנה המדויקת או ע"פ השערה (בדרך כלל לפי המאה). מוצא היא ארץ (או איזור) המוצא (מ=מזרחי; ס=ספרדי; א=אשכנזי; ט=איטלקי; ת=תימני). סוג=סוג כתב יד (י=כתב יד; מ=מגילה או תקון סופרים). פ מתאר ספר עם מקצת פתוחות או לא (פ=מקצת פתוחות; ס=כולן סתומות). #=מספר פרשיות פתוחות באותה מגילה. פר הוא מספר פרשיות בספר בלי הבחנה בין פתוחה סתומה.

הטבלא היא מסודרת לפי התקופה. עיון בטבלא מגלה שהספר הראשון שכולו סתומות הוא מתאריך כ1290 למספרם והשני כ1300 למספרם - דהיינו בדיוק סמוך לתקופת מהר"ם מרוטנבורג. והיינו שבסקירת הספרים הנ"ל לא נמצא כולן סתומות לפני תקופת מהר"ם מרוטנבורג - ומזה סיוע שמקור המגילות שכל פרשיותיהן סתומות היא בתשובת מהר"ם מרוטנבורג שהועתקה בהגהות מיימוניות, או במכתב הר"ש שבראב"ה ואור זרוע, שעל פיו כתב מהר"ם שכל פרשיותיה סתומות. ככל שמתאחרת התקופה, כך מספר המגילות עם כל פרשיותיהן סתומות מתרבה - כמובן שתאריכי המגילות הם משוערים, וייתכן מאד שבאמת נכתבו זמן ניכר אחרי התקופה המשוערת, והושפעו מהרמ"א. וכן מגילות כשרות נוטות יותר לסתומות ע"פ דברי מהר"ם מרוטנבורג, מסתם כתבי יד. גם מספר הפרשיות משתנה ממגילה למגילה (וגם בין מגילה למגילה עם אותם מספר פרשיות - יש שינויים במקום). בנוסף יש כאן עדויות על שתי רשימות פרשיות המגילה של רבינו תם - ובשתיהן יש פתוחות. וראה במאמר הרב וינטרויב שם עמ' תסד הע' 9 שפרשיות רשימת ר' יהודה החסיד שמעידה על פרשיות ר"ת נזכרו גם בכתבי יד נוספים. בשורה התחתונה: הנתונים בשני מאמרים אלו, מהווים סייעתא נוספת למה שכתבנו, שמקור פרשיות מהר"ם מרוטנבורג הוא מכתב הר"ש שבראב"ה ואו"ז - ולא מצינו כלל מסורת מוסמכת של "כל פרשיותיה סתומות" לפנייהם. וא"כ מקור הסתומות שלנו אינו מסורת אלא "סברת הר"ש" הנ"ל, שמסתבר לעשות פרשיותיה סתומות דומיא דתפלין ומזוזות (לשיטתו).